

BASİT MAKİNELER

NEZAHAT SİVRİTAŞ
FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENİ

BASİT MAKİNELER

Çok az parçadan oluşan ve yalnızca tek bir kuvvet çeşidini kullanan makinelere basit makineler denir.

BASİT MAKİNELER

Basit makineler, kuvvetin yönünü, doğrultusunu ve büyüklüğünü değiştirerek iş yapma kolaylığı sağlar.

Basit makinelerde kuvvetten, yoldan, hızdan, zamandan kazanç olabilir ama asla işten ve enerjiden kazanç sağlanmaz.

BASİT MAKİNELER

Kuvvetin büyüklüğünü deęiřtiren makineler:

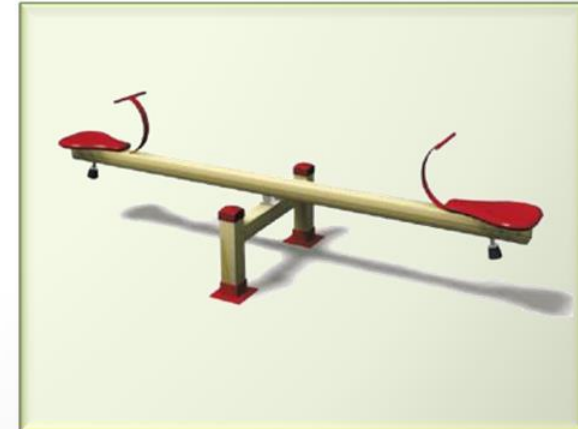
Cımbız, pense, tornavida, gazoz açacağı

BASİT MAKİNELER

Kuvvetin yönünü deęiřtiren basit makineler:

Tahterevalli, sabit makara, kapı kolu

BASİT MAKİNELER

Sürat deęiřtiren makineler:

El mikseri, El matkabı

BASİT MAKİNELER

**Kuvvetten kazanç olursa yoldan kayıp,
yoldan kazanç varsa kuvvetten kayıp
olur.**

**Hem kuvvetten hem de yoldan birlikte
kazanç olmaz.**

Asla işten kazanç sağlanmaz.

BASİT MAKİNELER

Basit makinelerde;

$$\text{Kuvvet Kazancı} = \frac{\text{Yük}}{\text{Kuvvet}}$$

- Kuvvet kazancı > 1 ise; kuvvetten kazanç, yoldan kayıp vardır.
- Kuvvet kazancı $= 1$ ise; kuvvetten ve yoldan kazanç-kayıp yoktur.
- Kuvvet kazancı < 1 ise; kuvvetten kayıp, yoldan kazanç vardır.

BASİT MAKİNELER

➤ **Kaldıraçlar**

➤ **Dişli çarklar**

➤ **Makaralar**

➤ **Vida**

➤ **Eğik düzlem**

➤ **Kasnaklar**

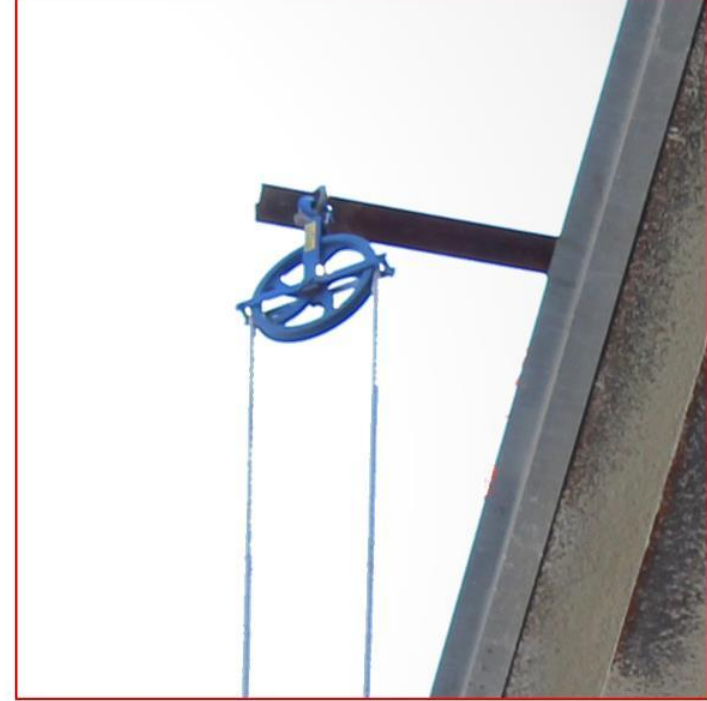
➤ **Çıkrık**

➤ **Tekerlek**

Makaralar

Sabit bir eksen etrafında dönebilen araçlara makara denir.

Makaralar uygulanan kuvvetin yönünü ve büyüklüğünü değiştirebilir.

Makaralar; sanayide, fabrikalarda, inşaatlarda, atölyelerde ağır yükleri belli bir yüksekliğe çıkarmak için kullanılır.

Makaralar

İki çeşit makara vardır.

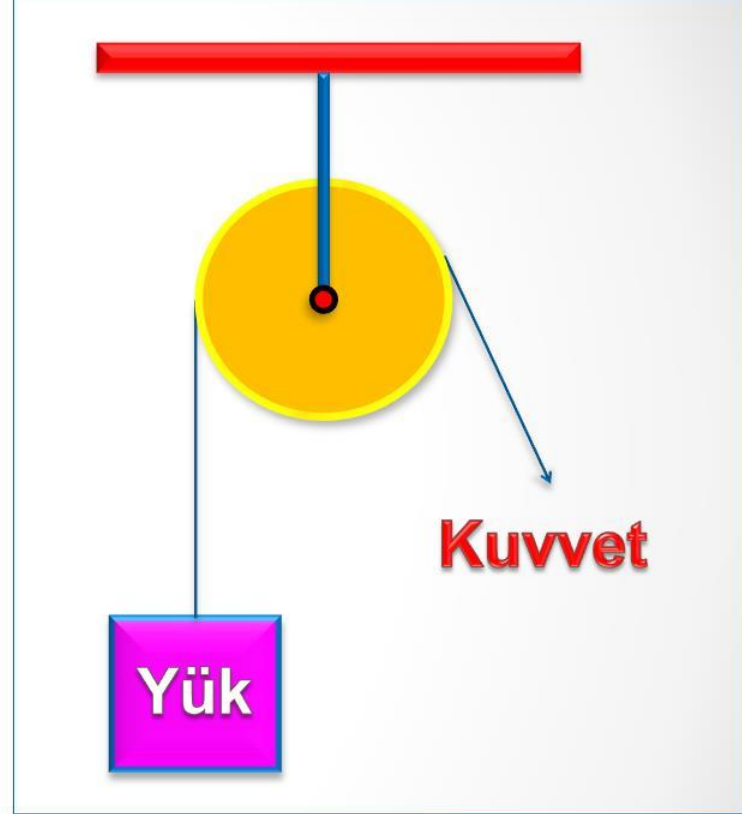
1-Sabit Makara

2-Hareketli Makara

Sabit Makara

Sabit bir noktaya bağlı, kendi çevresinde dönebilen yer değiştirme hareketi yapmayan makaradır.

Sabit makaralı bir sistemde ip 1 metre çekilirse yük de 1 m yükselir.

$$\text{Kuvvet} = \text{Yük}$$

Sabit Makara

Sabit makarada;

➤ **Cisim kendi ağırlığına eşit bir kuvvetle kaldırılabilir.**

➤ **Kuvvetin yönünü değiştirerek iş yapma kolaylığı sağlanır.**

➤ **Kuvvetten ve ya yoldan kazancı sağlanmaz.**

Kuvvet = Yük

Sabit Makara

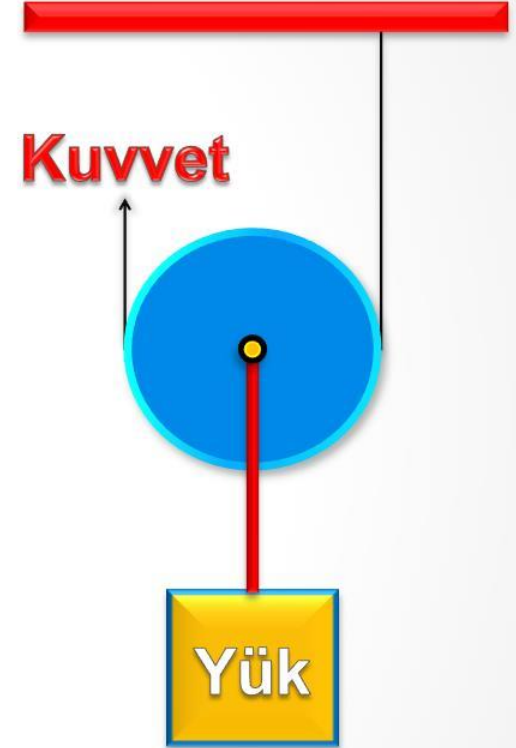
İnşaatlarda harç, tuğla, kum gibi malzemeleri taşımak için çoğunlukla sabit makaralar kullanılır.

Hareketli Makara

Hem kendi çevresinde dönebilen hem de yüke bağlı olduğu için yüklerle beraber hareket edebilen makaradır.

Hareketli makarada kaldırılacak yükün ağırlığı, iki ip tarafından eşit olarak paylaşılır.

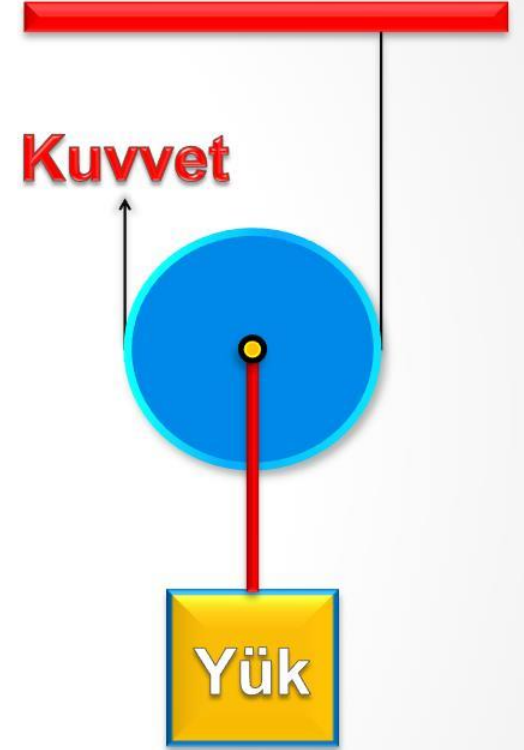

$$\text{Kuvvet} = \frac{\text{Yük}}{2}$$

Hareketli Makara

Hareketli makarada kuvvetten iki kat kazanç varken yoldan da iki kat kayıp vardır.

Sistemde yükü 1 m kaldırmak için ipi 2 m çekmek gerekir.

$$\text{Kuvvet} = \frac{\text{Yük}}{2}$$

Hareketli Makara

Vinçlerde yaygın olarak kullanılır.

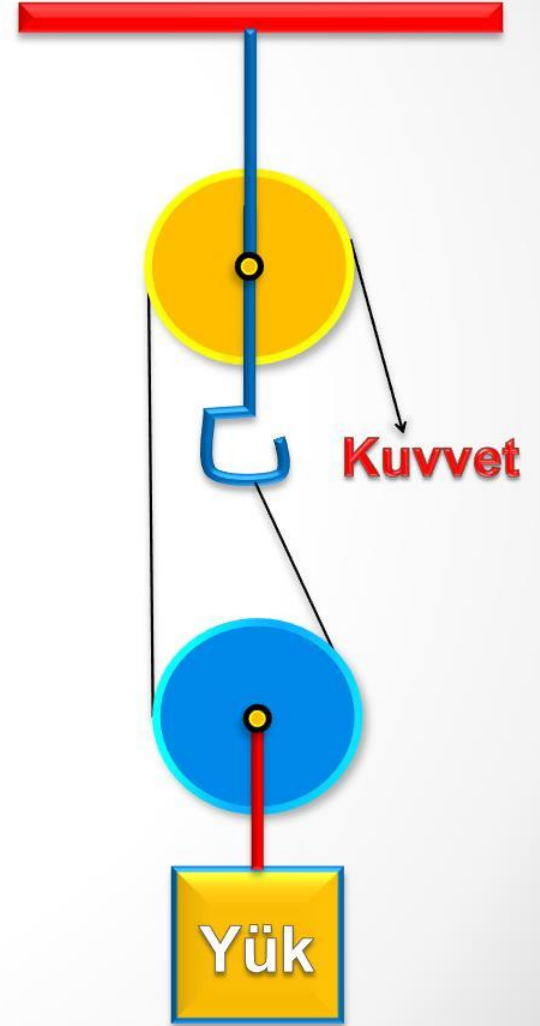

Böylece ağır bir yükü kaldırmak için uygulanacak kuvvet önemli ölçüde azaltılmış olur.

Palangalar

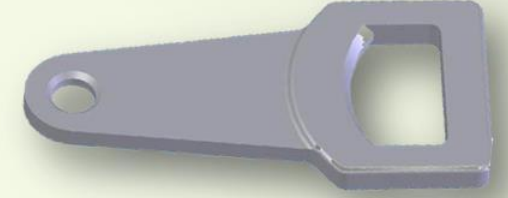
Sabit ve hareketli makaraların biraraya gelerek oluşturduğu makara sistemine palanga denir.

Palanga bir makara çeşidi değildir.

Kaldıraçlar

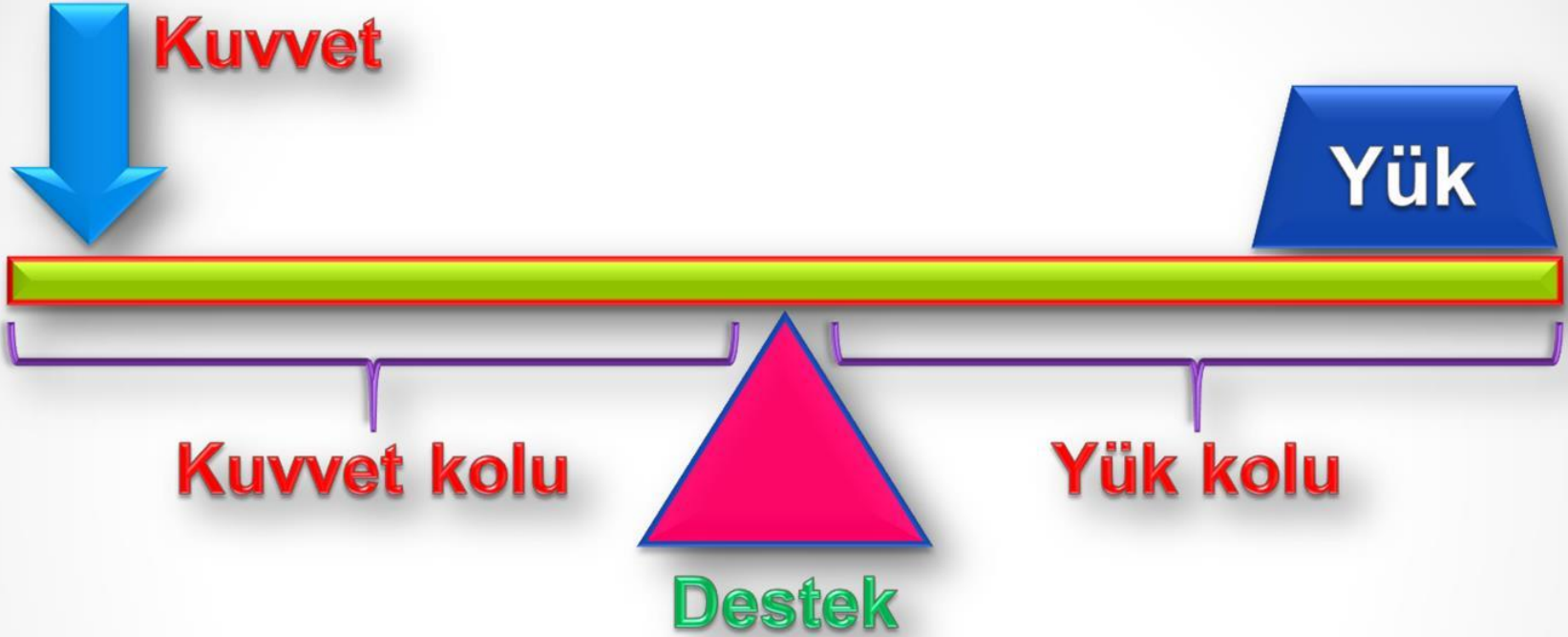
İş yaparken kullanılan metal, tahta v.b. malzemelerden yapılan çubuklara kaldıraç denir.

Günlük hayatta kullandığımız kaldıraçlar; makas, el arabası, keser, gazoz açacağı, tahterevalli v.b.

Kaldıraçlar

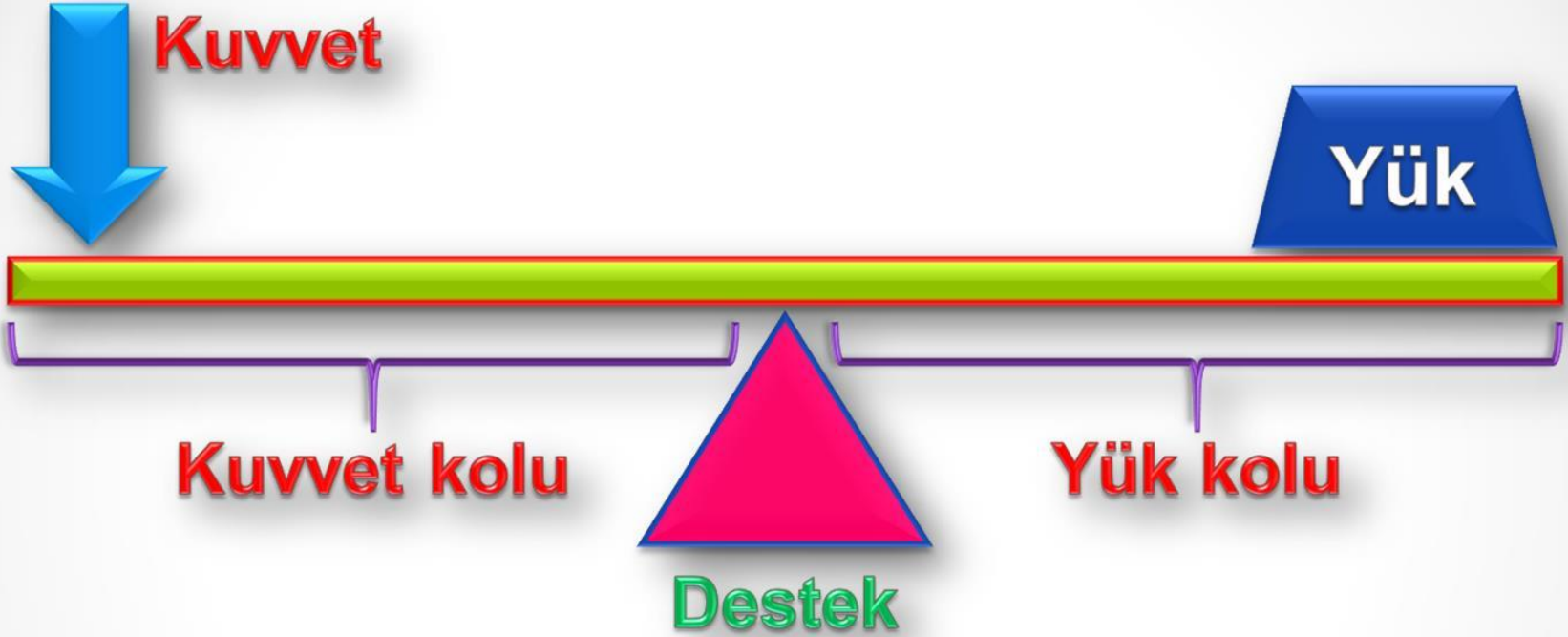

Kaldıraçta çubuğun dayandığı noktaya destek noktası,

Yükün bulunduğu yerden desteğe olan uzaklığa yük kolu,

Uygulanan kuvvetin desteğe olan uzaklığına da kuvvet kolu denir.

Kaldıraçlar

$$\text{Kuvvet} \times \text{Kuvvet kolu} = \text{Yük} \times \text{Yük kolu}$$

Kaldıraçlar

KALDIRAÇLAR

1. TİP KALDIRAÇ

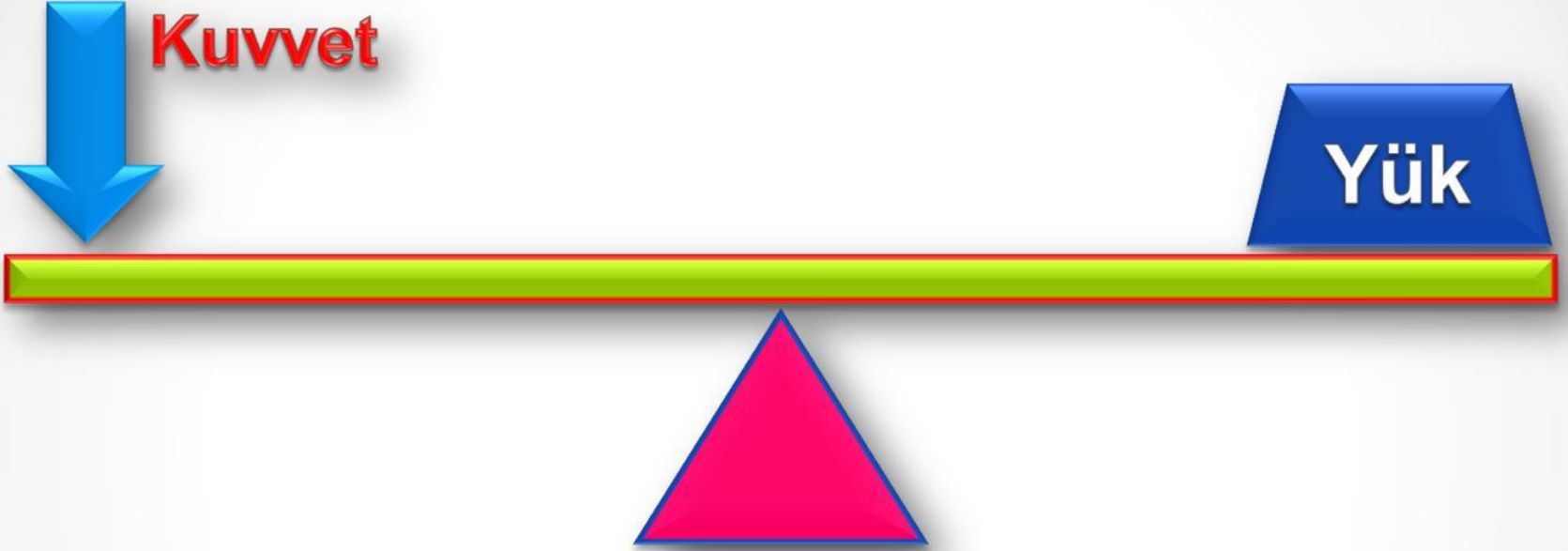
3. TİP KALDIRAÇ

2. TİP KALDIRAÇ

1. Tip Kaldıraç

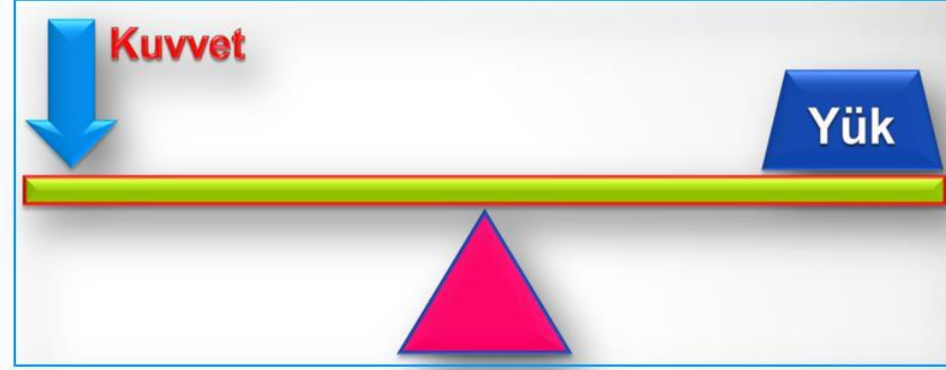

Destek, yük ile kuvvet arasındadır.

Destek kuvvetten ne kadar uzakta olursa, ya da destek yüke ne kadar yakın olursa yükü kaldırmak için o kadar az kuvvet uygulanır.

1. Tip Kaldıraç

Bu tip kaldıraçlarda;

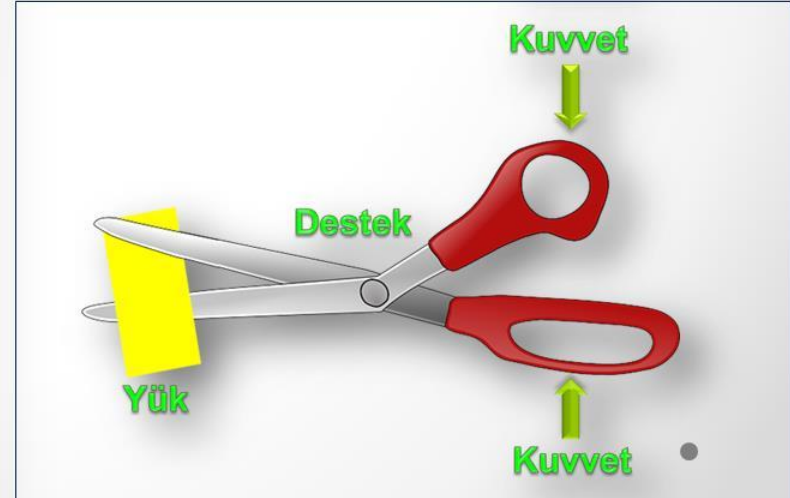
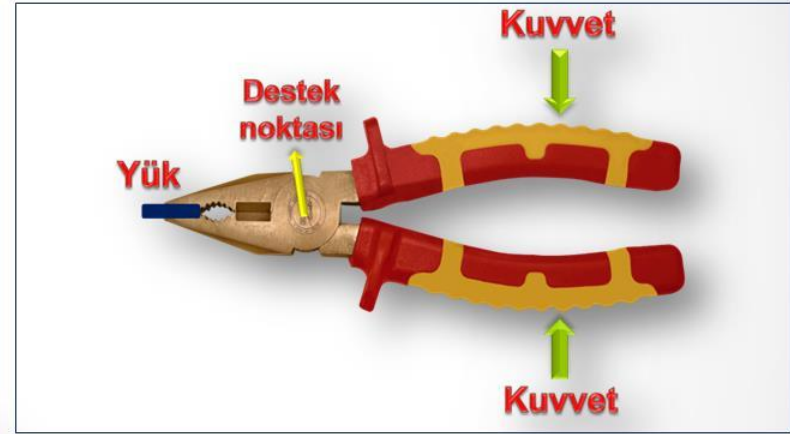
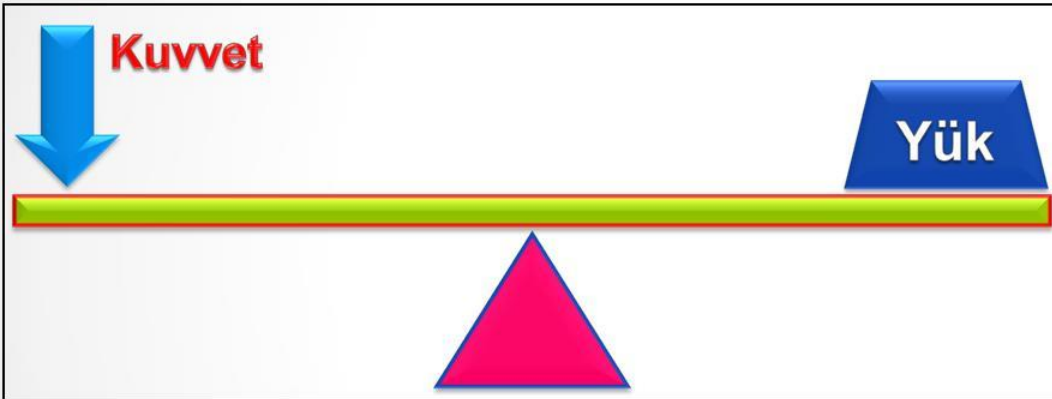

- **Kuvvet kolu > Yük kolu ise kuvvetten kazanç, yoldan kayıp vardır.**
- **Kuvvet kolu = Yük kolu ise kuvvetten kazanç ya da kayıp yoktur.**
- **Kuvvet kolu < Yük kolu ise kuvvetten kayıp, yoldan kazanç vardır.**

1. Tip Kaldıraç

Tahterevalli, terazi, makas, pense, kriko, çift taraflı kaldırıca örnek olarak verilebilir.

2. Tip Kaldıraç

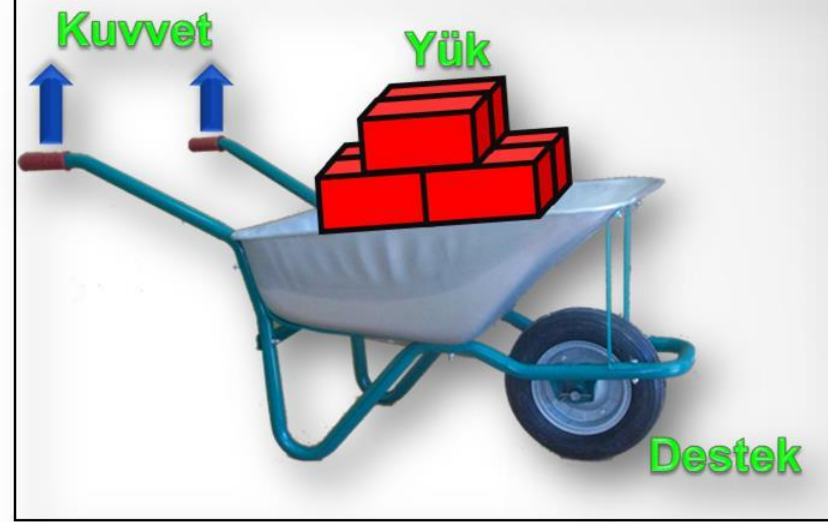
Yük, destek ile kuvvet arasındadır.

Yük desteğe ne kadar yakın olursa yükü kaldırmak için o kadar az kuvvet uygulanır.

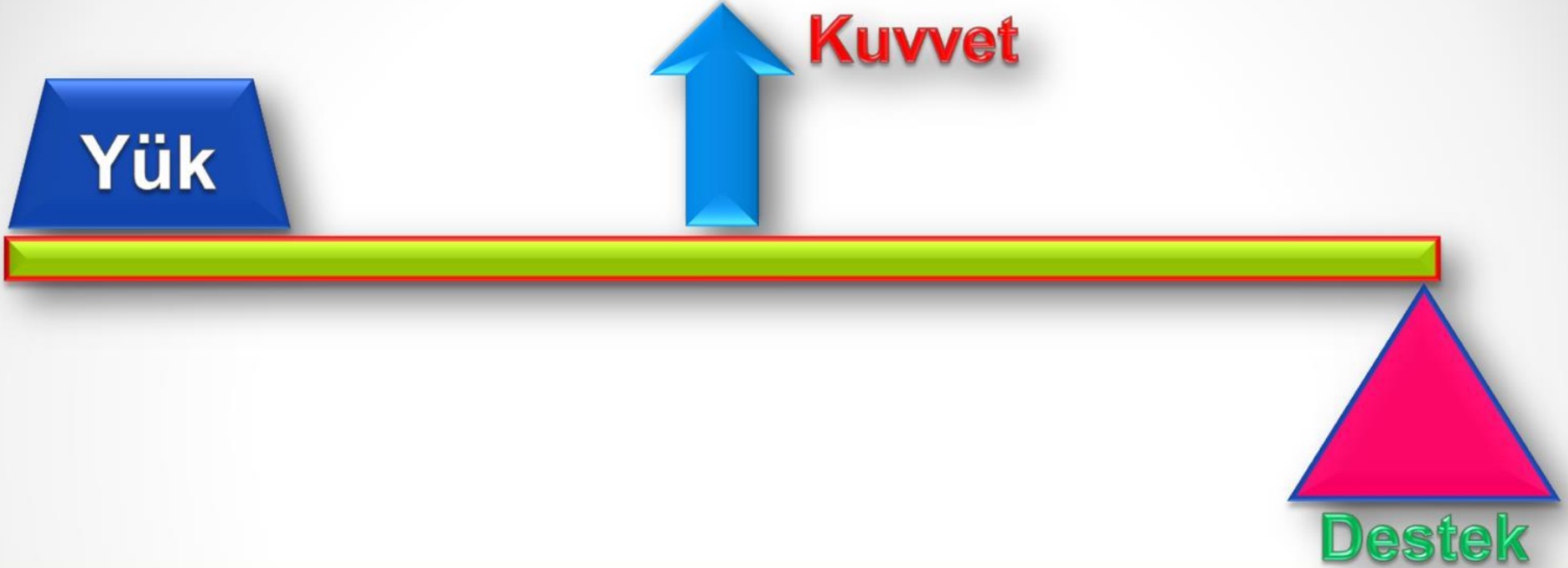
2. Tip Kaldıraç

Kuvvet kazancı kesinlikle vardır.

El arabası, ceviz kıracağı, gazoz açacağı, delgeçli zimba tek taraflı kaldırıca örnek olarak verilebilir.

3. Tip Kaldıraç

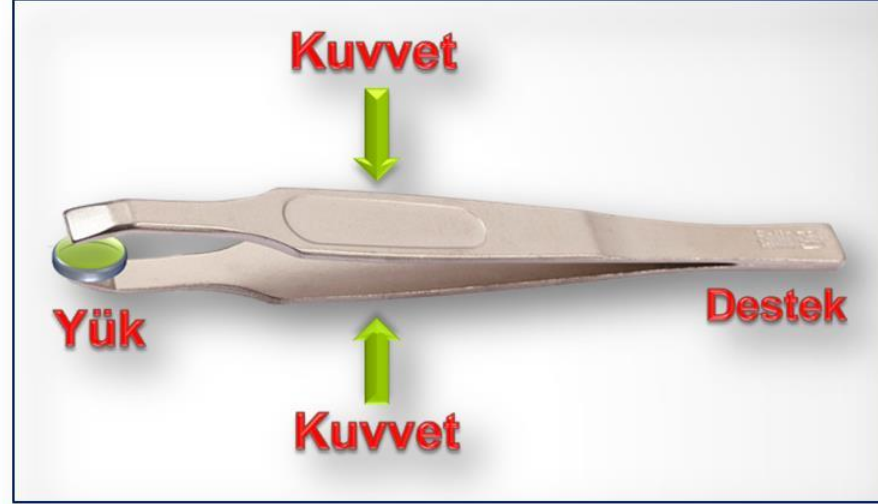
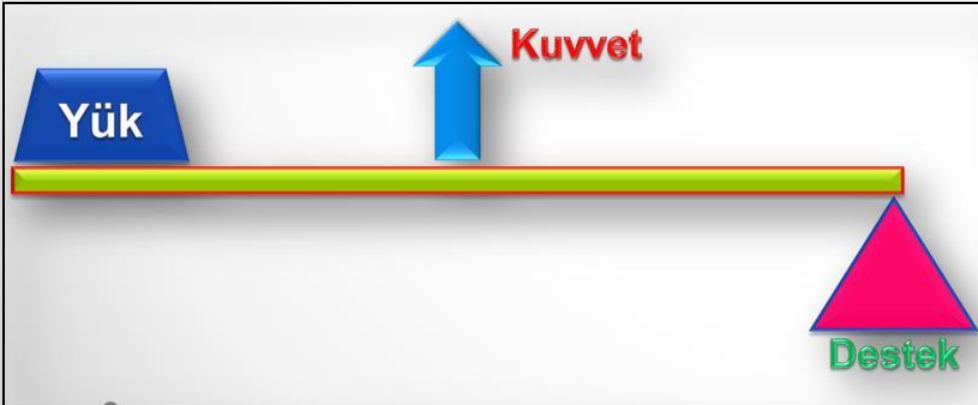
Kuvvet, destek ile yük arasındadır.

Yük, kuvvete göre destekten daha uzaktadır, bu nedenle yükü kaldırmak için yükün ağırlığından daha büyük bir kuvvet uygulanır.

3. Tip Kaldıraç

Her zaman kuvvetten kayıp, yoldan kazanç vardır.

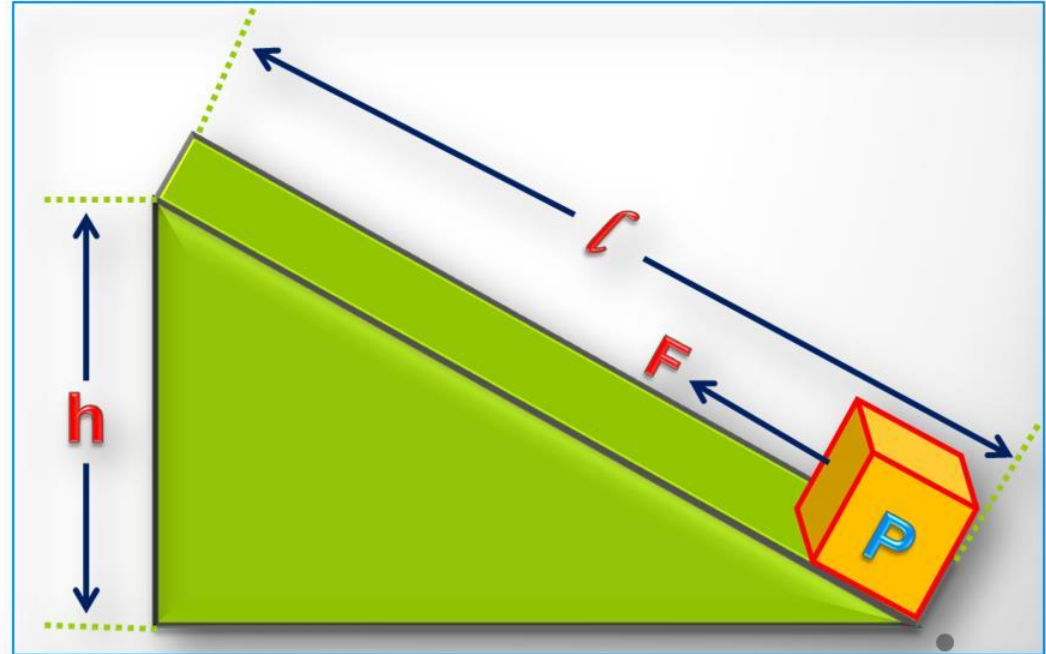
Tel zımba, maşa, cımbız tek taraflı kaldırıca örnek olarak verilebilir.

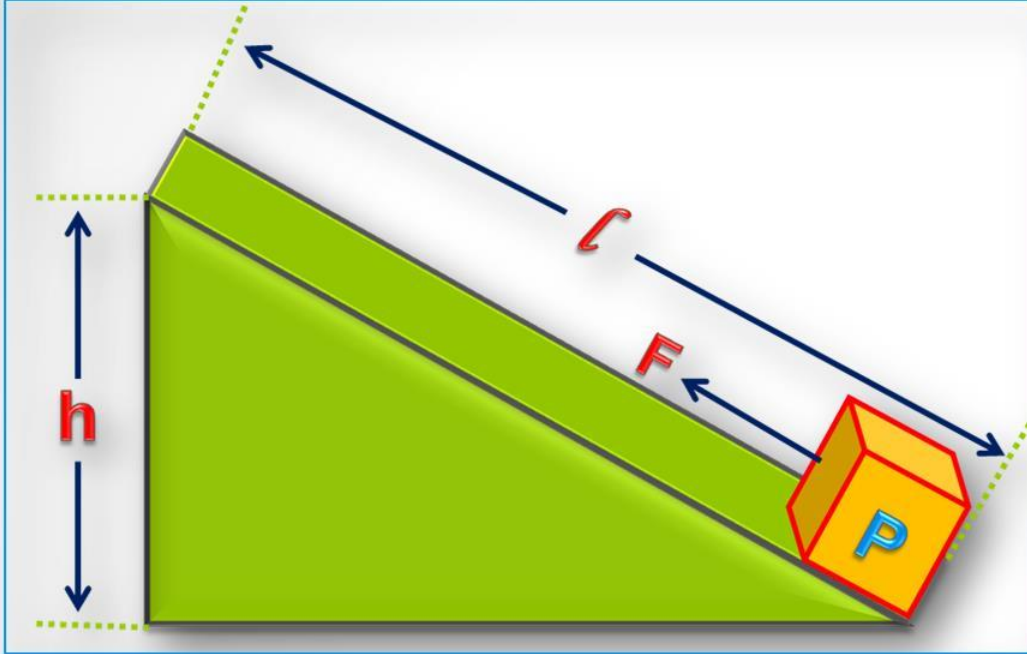
Eğik Düzlem

Farklı malzemelerle yapılan ve yere belirli bir açı ile yerleştirilen düzeneklerdir.

Eğik düzlemde her zaman kuvvetten kazanç, yoldan kayıp vardır.

Eğik Düzlem

F=Kuvvet

l=Eğik düzlemin boyu

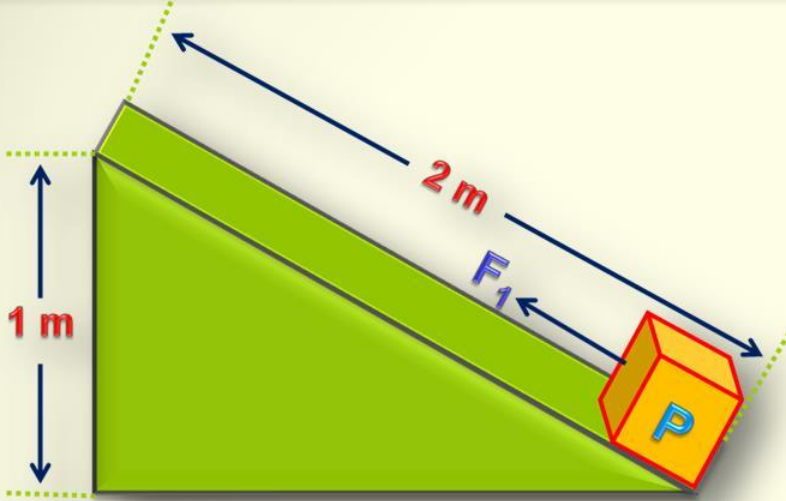
P=Yük(Ağırlık)

h=Yükseklik

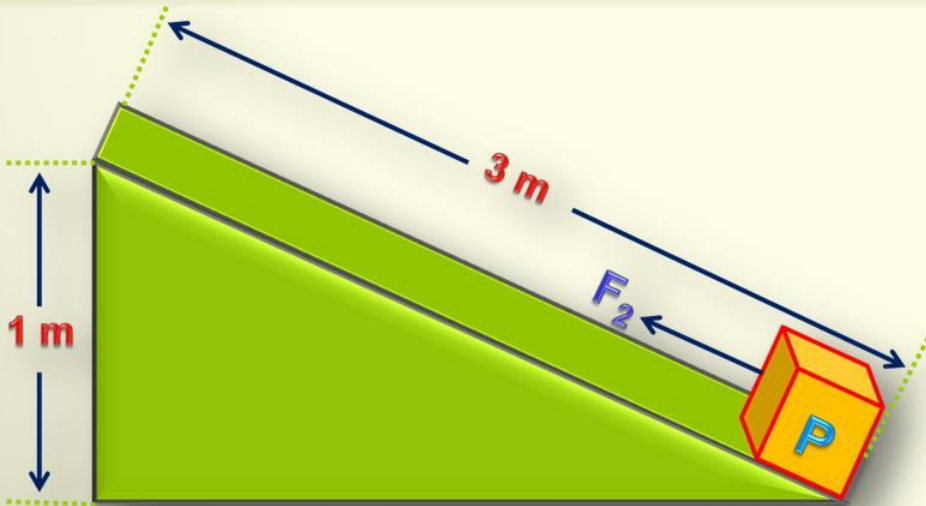
Kuvvet x Eğik düzlemin boyu = Yük x Yükseklik

$$F \cdot l = P \cdot h$$

Eğik Düzlem

Eğik düzlemin boyu ne kadar uzunsa, uygulanması gereken kuvvet o kadar az olur. ($F_1 > F_2$)

Eğik düzlem, büyük ağırlıkları küçük kuvvetlerle yükseğe çıkarmayı sağlayan basit makinelerdir.

Eğik Düzlem

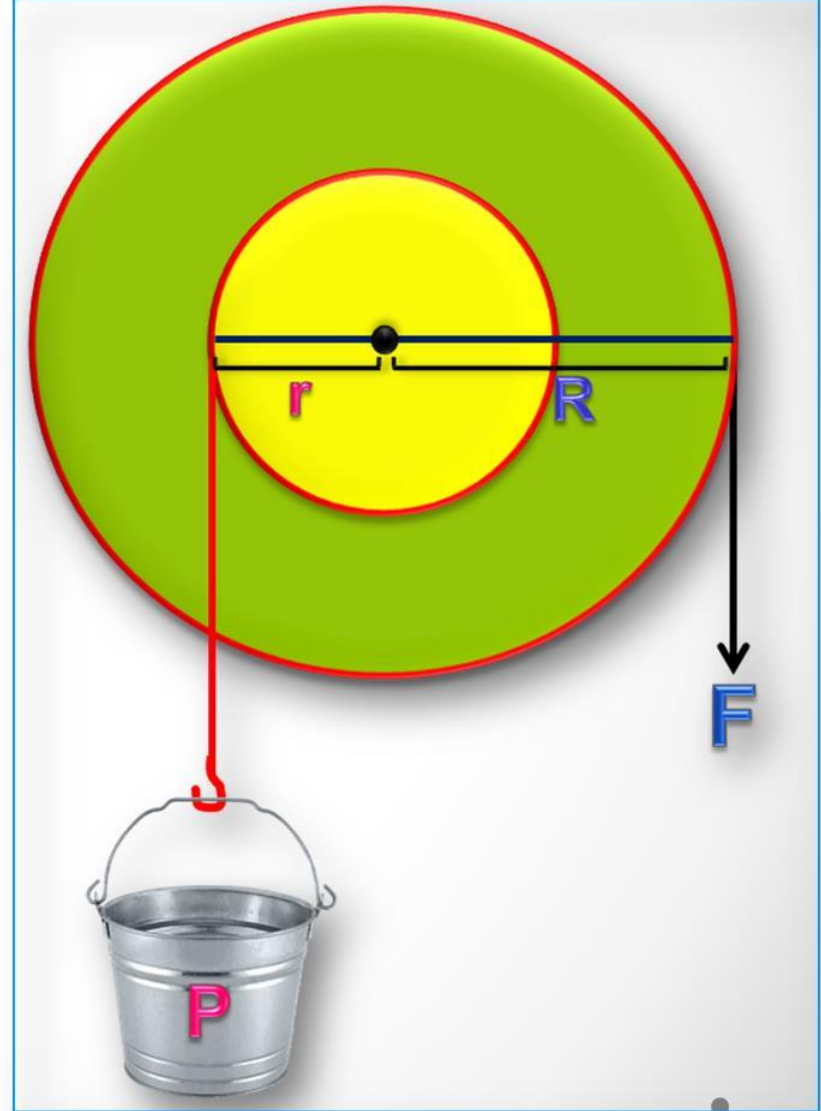
Günlük yaşantıda eğik düzlemin kullanıldığı yerler;

- Merdivenler
- Dağ yolları
- Vidalar
- Kama

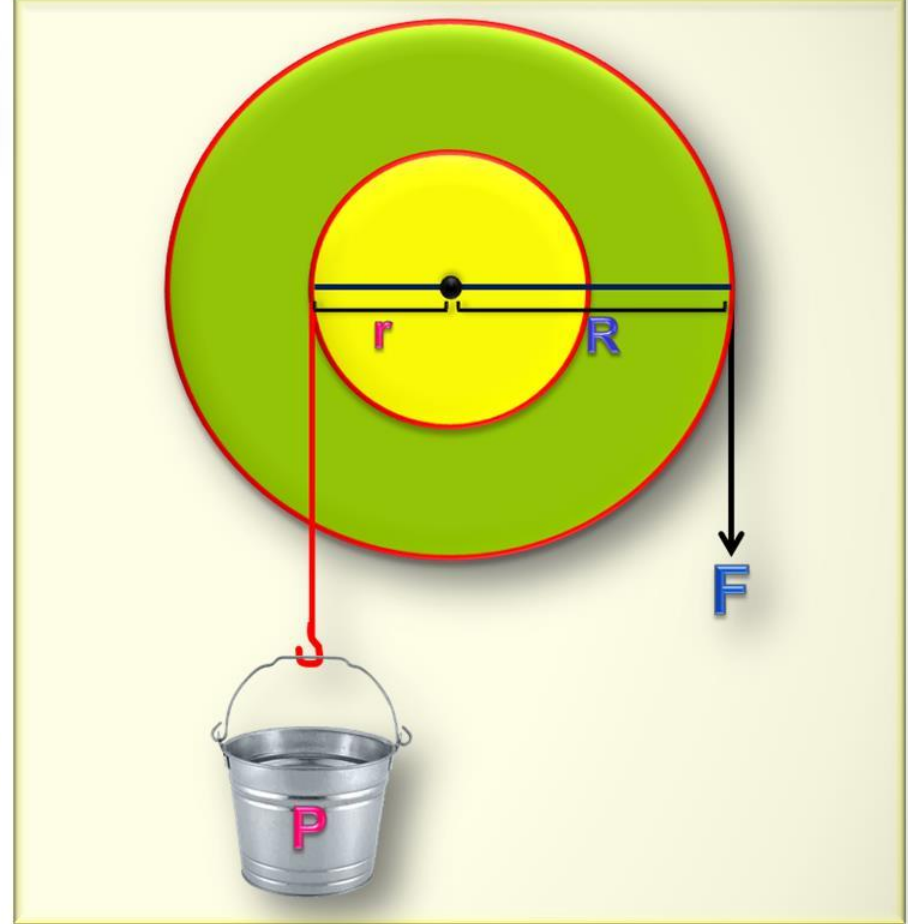
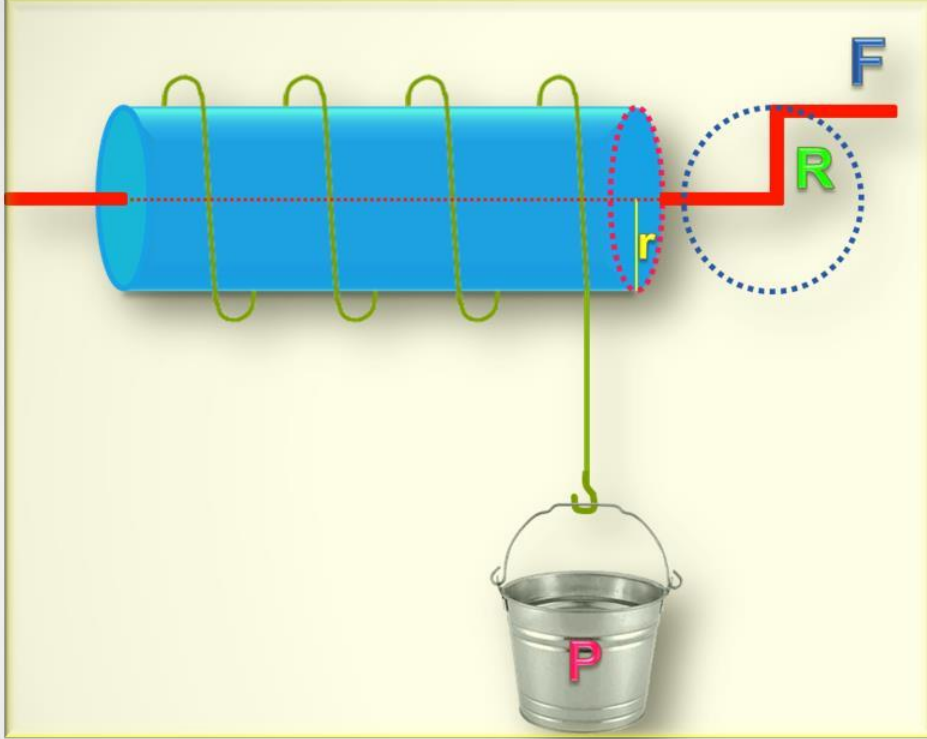

Çıkrık

Yarıçapları farklı,
dönme eksenleri
aynı olan iki
silindirle
oluşturulan basit
makineye
çıkrık
denir.

Çıkrık

F = Kuvvet

P = Yük (Ağırlık)

R = Büyük silindirin yarıçapı

r = Küçük silindirin yarıçapı

$$F \cdot R = P \cdot r$$

Çıkrık

Çıkrık, su kuyularından su çıkarmak için kullanılan basit makinelerdir.

Çıkrıklara günlük hayatımızda şu örnekler verilebilir.

- Kalemtraş
- Kıyma makinesi
- El mikseri
- El matkabı

Dişli Çarklar

Bir eksen etrafında dönebilen silindirik yapılardır.

Bisikletler, vinçler, saat mekanizmaları gibi birçok cihazın yapısında dişliler kullanılır.

Vida

İki ya da daha fazla parçayı birbirine tutturmak için kullanılan basit makinelere vida denir.

Gözlük saat gibi küçük aletlerden çok büyük makinelere kadar hemen hemen her yerde kullanılır.

Kasnaklar

Birçok motorlu araçta motorun dönme hareketini, aracın diğer kısımlarına aktarmak için dişliler dışında kullanılan basit makinelerdir.

Kasnak üzerinde kayışın geçebileceği oyuk bulunan bir diskdir.

Bileşik Makine

Birden fazla basit makineden oluşan sistemlere bileşik makine denir.

Bisiklet, el arabası bileşik makinelere örnek verilebilir.

